

І.Г. Бібик

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЗАХВОРЮВАНОСТІ ТА ПОШИРЕНОСТІ РОЗЛАДІВ ПСИХІКИ ТА ПОВЕДІНКИ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

ДЗ «Запорізька державна академія післядипломної освіти МОЗ України», м. Запоріжжя

zmapo36@gmail.com

Ключові слова:

рівень захворюваності, поширеність психічних розладів, лікар-психіатр.

У статті проаналізовано показники захворюваності та поширеності розладів психіки і поведінки, як в Україні загалом так і в кожному районі Запорізької області за період 2008–2013 рр. Автор зробив припущення про можливі фактори, які зумовили зростання рівня поширеності розладів психіки та поведінки, при зниженні рівня захворюваності на цю патологію у Запорізькій області.

Проблеми психічного здоров'я з плином часу стають все більш актуальними. В останній час серед населення України відмічається зростання захворюваності на психічні розлади, що обумовлено як соціально-економічними перетвореннями в Україні, так і недосконалою організацією надання психіатричної допомоги, насамперед у первинній ланці охорони здоров'я. Прийняття закону України «Про психіатричну допомогу» в 2000 році не розв'язало існуючих проблем у цій сфері [3]. Значне погіршення рівня психічного здоров'я населення розцінюється як основний показник неблагополуччя суспільства. У структурі звернень до лікарів-психіатрів невротичні розлади складають від 20 до 30%, хоча в деяких роботах наводяться більш низькі цифри (15%), що свідчить: пацієнти, які мають дану патологію, не завжди можуть отримати належну допомогу [1]. Реальна кількість осіб, яким необхідна допомога психіатрів, значно більша, ніж свідчать офіційні статистичні дані. Це значна частка осіб працездатного віку із психічними розладами неспсихотичного рівня, які перебувають на диспансерному обліку, а також особи, які лікуються у лікарні загальної медичної практики (наприклад, з гіпертонічною хворобою, цукровим діабетом тощо), але потребують також допомоги психіатрів, психотерапевтів, медичних психологів [2]. Навіть у розвинутих країнах, де належно організована система охорони здоров'я, від 44 до 70% хворих з психічними розладами не отримують лікування. Загальними причинами зростання кількості психічних розладів ВООЗ вважає урбанізацію, швидкий розвиток інформаційних технологій, збільшення кількості надзвичайних ситуацій, погіршення фізичного, в тому числі репродуктивного здоров'я, інтенсивне старіння населення планети, низький рівень життя (бідність) та низький рівень освіти [4]. Експерти ВООЗ вважають, що «влада несе таку ж відповідальність за психічне здоров'я, як і за фізичне благополуччя своїх громадян» [6].

За даними епідеміологічних досліджень, кожний третій житель України впродовж життя має психічні розлади, а кожний шостий житель України має психічні розлади протягом року [5].

Метою дослідження було проаналізувати показники рівня поширеності та захворюваності на психічні роз-

лади, оцінити контингент пацієнтів, які перебувають під спостереженням психіатричної служби Запорізької області, для правильної організації роботи лікаря загальної практики/сімейного лікаря щодо профілактики та виявлення розладів психіки та поведінки, а також ефективного налагодження співпраці між лікарем загальної практики/сімейним лікарем та лікарем-психіатром.

Матеріали та методи дослідження

Матеріалом дослідження стали статистичні дані ЛПЗ Запорізької області за 2008–2013 рр. У роботі використано метод експертних оцінок, інформаційно-аналітичний, статистичний методи дослідження.

Результати та їх обговорення

Проведено аналіз рівня захворюваності та поширеності розладів психіки та поведінки загалом у Запорізькій області та у кожному районі окремо, у порівнянні з показниками в Україні. Впродовж всього періоду спостереження показник у Запорізькій області залишався дещо нижчим, ніж загальноукраїнський, різниця коливалася від найменшого – 1,6% у 2008 р., до найбільшого – 16,8% у 2013 році. Рівень захворюваності на розлади психіки та поведінки в Україні за останні роки (2008–2013 рр.) знизився з 24,9 на 10 тисяч населення (в 2008 році), до 22,6 на 10 тисяч населення (в 2013 році), що є на 9,2% менше.

На рисунку представлено динаміку захворюваності на розлади психіки та поведінки у районах Запорізької області у порівнянні з обласними та загальноукраїнськими показниками у 2008, 2010, 2013 рр., ранжування за величиною показника 2013 року.

У Запорізькій області в цілому за останні 6 років рівень захворюваності знизився на 23%, з 24,5 у 2008 році до 18,8 на 10 тисяч населення в 2013 році. Аналізуючи динаміку рівня захворюваності у районах Запорізької області слід зазначити, що показники коливаються, підйоми змінюються падінням, сталих тенденцій не виявлено. У 2008 році високий рівень захворюваності спостерігали в 4 районах Запорізької області. Найвищий показник зафіксовано в Приморському районі – 87,8 на 10 тисяч населення, що в 3,5 раза більше, ніж по області (на

нашу думку, оскільки Приморський район є курортним, то певну кількість вперше виявлених осіб з розладами психіки та поведінки склали пацієнти, які приїздили на відпочинок). Найменший показник був у Вільнянському районі – 2,6 на 10 тисяч населення. У 2009 році лідером за рівнем захворюваності виявився також Приморський район (67,6 на 10 тисяч населення), наступний за рейтингом – Веселівський район (55,8 на 10 тисяч населення). Найменший рівень захворюваності у В.-Білозерському – 5,8 на 10 тисяч населення. У Запорізькій області в 2009 році показник захворюваності становив 20,7 на 10 тисяч населення, а в Україні – 23,2. Порівняно з 2008 роком показник захворюваності у області зменшився на 10,7%. В 2010 році в Запорізькій області рівень захворюваності продовжував знижуватись і залишався нижчим, ніж показники на території України загалом, захворюваність в Запорізькій області становила 19,69 на 10 тисяч населення, а в Україні в цілому – 23,4 на 10 тисяч населення. Найвищий рівень захворюваності спостерігали у Веселівському районі – 37,13 на 10 тисяч населення, а найнижчий – в Мелітопольському районі. Треба зазначити, що в Запорізькій області рівень захворюваності і в 2011 році, і в 2012 році залишався незмінним і становив 19,9 на 10 тисяч населення. Порівняно із загальноукраїнським показником це на 12,3% менше. Район, в якому цей показник був найвищим, також не змінився, це Веселівський район, тут цей показник становив 47,3 і 51,4 відповідно. Найнижчі показники захворюваності в 2011 були в Кам'янко-Дніпровському районі – 7,1, в 2012 році у Велико-Білозерському районі – 6,0 на 10 тисяч населення. У 2013 році показник захворюваності на розлади психіки та поведінки перевищував загальноукраїнський у 3 районах Запорізької області, найвищим він був у Веселівському районі – 58,8 на 10 тисяч населення. Найменший показник захворюваності спостерігали у В.-Білозерському районі – 5,3 на 10 тисяч населення.

На нашу думку, зниження рівня захворюваності на розлади психіки та поведінки в Запорізькій області може свідчити не про зменшення кількості хворих з даною проблемою, а про зниження доступності отримання

ними медичної допомоги (за рахунок скорочення кількості лікарів-психіатрів чи взагалі їх відсутності у деяких районах області, при віддаленості місця проживання пацієнта від місцезнаходження лікаря-психіатра). Так, у районах з найнижчими показниками захворюваності (В. Білозерський, К.-Дніпровський) лікарі-психіатри відсутні.

Рівень поширеності розладів психіки та поведінки в Україні за останні 6 років залишався майже незмінним: у 2008 р. – 254,6 на 10 тисяч населення, а в 2013 р. – 255,3 на 10 тисяч населення.

Якщо проаналізувати рівень поширеності розладів психіки та поведінки по Запорізькій області в цілому за 6 років, то видно подібність ситуації: спостерігається незначне збільшення цього показника (з 245,2 у 2008 році до 265,4 на 10 тисяч населення у 2013 році). Впродовж всього періоду спостереження аналогічні показники у Запорізькій області відрізнялися від загальноукраїнських (як у бік переважання, так і навпаки) на незначну величину, що не перевищувала 5% (від -4,7% до +4%). У 2008 році в Запорізькій області найвищий показник був у Розівському районі, він становив 364,0 на 10 тисяч населення, це на 43% більше, ніж по Україні, і на 49% більше, ніж по Запорізькій області. У п'яти районах Запорізької області цей показник перевищував середній показник по Україні, а саме: у Розівському районі – 364,0; у Приморському районі – 324,7; у Приазовському районі – 320,7; у Веселівському районі – 306,6 та у Велико-Білозерському районі – 282,0. Найменший рівень поширеності розладів психіки та поведінки був у Оріхівському районі і становив 156,7 на 10 тисяч населення, що на 38% менше, ніж показник по Україні. В 2009 році по Запорізькій області показники чотирьох районів перевищили показник по Україні, серед них Розівський район – 397,0 на 10 тисяч населення, Приморський район – 351,2, Веселівський район – 325,7, Приазовський район – 324,5. Найменший показник поширеності розладів психіки та поведінки спостерігали у Вільнянському районі – 157,9 на 10 тисяч населення, що на 38% менше за загальноукраїнський показник. У 2010 році показник поширеності розладів психіки та поведінки в

Україні становив 255,3 на 10 тисяч населення, по Запорізькій області – 256,7. Показник у шести районах Запорізької області перевищував середній по Україні. З них найбільший рівень поширеності розладів психіки та поведінки виявлено у Розівському районі – 406,65, що на 59% більше, ніж по Україні.

Найменшим рівень поширеності виявився у Вільнянському районі Запорізької області – 164,29 на 10 тисяч населення, що на 36% менше за загальноукраїнський показник. У 2011 році показник поширеності розладів психіки та поведінки по Україні за

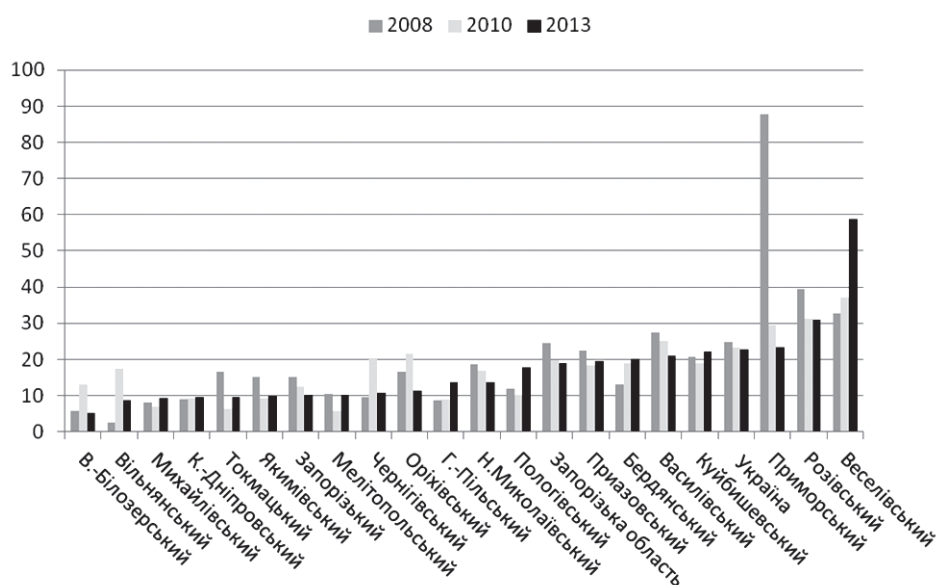

Рисунок. Динаміка захворюваності на розлади психіки та поведінки у Запорізькій області, 2008, 2010, 2013 рр. (на 10 тис. населення)

лом залишався незмінним і становив 255,3 на 10 тисяч населення, але в Запорізькій області цей показник збільшився – 261,9 на 10 тисяч населення. У дев'ятьох районах області показник поширеності розладів психіки та поведінки перевищував загальноукраїнський, зокрема у Розівському районі – 383,0 на 10 тисяч населення, що на 50% більше за загальноукраїнський показник. Найменший рівень поширеності спостерігали у Вільнянському районі – 178,0 на 10 тисяч населення. У 2012 році рівень поширеності розладів психіки та поведінки продовжував збільшуватись і становив 267,6 на 10 тисяч населення, а по Україні в цілому залишався незмінним у порівнянні з попередніми роками – 255,3 на 10 тисяч населення. У районах Запорізької області показник поширеності збільшувався і в дев'ятьох районах залишався вищим за загальноукраїнський. Так, у Розівському районі він був найбільшим – 393,4 на 10 тисяч населення. Найменшим показник поширеності виявився у Вільнянському районі, але порівняно з 2011 роком він збільшився і становив 189,2 на 10 тисяч населення, що все ж таки менше, ніж загальноукраїнський. Темп зростання поширеності розладів психіки та поведінки у Запорізькій області 2013 року відносно 2008 року склав 9%.

Факторами, які зумовили зростання рівня поширеності розладів психіки та поведінки, а також зниження рівня захворюваності у Запорізькій області можуть бути, на нашу думку, наступні: збільшення кількості хронічно хворих, які перебувають на диспансерному обліку, збільшення тривалості життя хворих на психічні розлади, а також зниження доступності психіатричної допомоги на первинному рівні, насамперед у сільських регіонах, де відсутні лікарі-психіатри.

Висновки

1. Аналіз захворюваності та поширеності розладів психіки та поведінки населення Запорізької області за 2008–2013 рр. показав, що рівень захворюваності на пси-

хичні розлади знизився на 23% (з 24,5 до 18,8 на 10 тис. населення), а рівень поширеності розладів психіки та поведінки, навпаки, збільшився на 9% (з 244,5 до 265,4 на 10 тис. населення відповідно). Зростання останнього показника за період спостереження засвідчує збільшення кількості пацієнтів, які перебувають на диспансерному огляді.

2. Динаміка рівня захворюваності та поширеності розладів психіки та поведінки у Запорізькій області має деякі відмінності, порівняно з загальноукраїнською. Так, показник поширеності розладів психіки та поведінки в країні залишається майже незмінним, тоді як у Запорізькій області цей показник зріс на 9%. Натомість рівень захворюваності на розлади психіки та поведінки, як в Україні, так в Запорізькій області, зменшився упродовж 2008–2013 рр. (на 9,2% та 23% відповідно).

Перспективи подальших досліджень – проведення соціального дослідження серед жителів міста і села стосовно поширеності факторів ризику, які впливають на виникнення захворювань психіки.

Список використаної літератури

1. Динаміка психічного здоров'я населення України 2008–2012 рр. та перспективи розвитку психіатричної допомоги населенню / І. Я. Пінчук, Р. М. Богачев, М. К. Хобзей, О. О. Петриченко // Архів психіатрії. – 2013. – Т.19, № 1 (72). – С. 11–17.
2. Загородній С. М. Медико-соціальне обґрунтування системи збереження психічного здоров'я сільського населення: дис. на здобуття наукового ступеня канд. мед. наук: 14.02.03 / Загородній Сергій Михайлович – К., 2010. – 183 с.
3. Закон України «Про психіатричну допомогу» / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 19, ст.143, із змінами, внесеними згідно із Законами № 1364-IV (1364-15) від 09.12.2003, ВВР, 2004, № 15; ст. 221 № 1033-V (1033-16) від 17.05.2007, ВВР, 2007, № 34; ст.445, № 4795-VI (4795-17) від 22.05.2012.
4. Охрана психического здоровья: проблемы и пути их решения: отчет о Европейской конференции ВОЗ на уровне министров. [Електронний ресурс]. – ВОЗ, 2006 – 199 с. – Режим доступу: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/96454/E87301R.pdf
5. Пінчук І. Я. Распространенность психических расстройств в Украине // Профілактична медицина – 2010. – Т. 16, № 1. – С. 168–176.
6. World health statistics 2011. [Електронний ресурс]: Geneva. World Health Organization 2012 – 171 p. – Режим доступу: http://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/EN_WHS2011_Full.pdf?ua=1

АНАЛИЗ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЗАБОЛЕВАЕМОСТИ И РАСПРОСТРАНЕННОСТИ РАССТРОЙСТВ ПСИХИКИ И ПОВЕДЕНИЯ В ЗАПОРОЖСКОЙ ОБЛАСТИ

И.Г. Бибык

В статье проанализированы показатели заболеваемости и распространенности расстройств психики и поведения, как по Украине в целом, так и по каждому району Запорожской области за период 2008–2013 гг. Автор сделал предположение о возможных факторах, которые обусловили рост уровня распространенности расстройств психики и поведения, а также снижение уровня заболеваемости в Запорожской области.

Ключевые слова: уровень заболеваемости, распространенность психических расстройств, врач-психиатр.

ANALYSIS INCIDENCE AND PREVALENCE MENTAL AND BEHAVIORAL DISORDERS IN ZAPOROZHE REGION

I. Bibyk

This paper examines the incidence and prevalence of mental and behavioral disorders, both in Ukraine as a whole and for each region Zaporozhe region for the period from 2008–2013. The author has made assumptions about factors which led to increase in the prevalence of mental and behavioral disorders, and reduce the incidence of Zaporozhe region.

Key words: incidence, prevalence of mental disorders, a psychiatrist.